

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาด้านศึกษาศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มคอการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบลักษณะการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน ความสนใจในเนื้อหาประเภทต่างๆ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการศึกษา และความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหาในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน ตลอดจนขอเสนอแนะของอาจารย์และนักศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ในการปรับปรุงหนังสือพิมพ์ให้มีคุณภาพและประโยชน์ของการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินงานออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ โดยได้กำหนดหัวข้อรายละเอียดและระยะเวลาที่จะต้องศึกษา และลงมือทำงานเป็นลำดับก่อนหลังคือขั้นแรก ขั้นตอนออกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เริ่มต้นอ่านหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและภาษาอังกฤษทุกฉบับที่ออกที่กรุงเทพฯ ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๗ อย่างละเอียดและติดต่อกันเป็นเวลา ๑ เดือนเต็ม เพื่อศึกษาถึงอัตราส่วนและแนวโน้มของการเสนอเนื้อหาประเภทต่าง ๆ ในหน้าหนังสือพิมพ์เหล่านั้น มาประกอบในการพิจารณาออกแบบสอบถาม ขั้นสองผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามขั้นชุดหนึ่ง ประกอบด้วยคำถามเป็นตอน ๆ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ แล้วนำไป Pre-test กับอาจารย์และนักศึกษาของวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่จะสำรวจ ขั้นที่สามหลังจากทำ Pre-test และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ก็นำแบบสอบถามไปแจกกับกลุ่มประชากรที่สุ่มมา ๕ เปอร์เซนต์ จากอาจารย์ประจำทั้งชายและหญิง และนักศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งชายและหญิง ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในคณะศึกษาศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยใช้วิธี Simple Random Sampling

ส่วนในด้านการแจกและรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ทำหนังสือในนามบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามไปยังเลขาธิการคณะทุกคน เฉพาะที่จะทำการสำรวจ เพื่อให้ช่วยแจกแบบสอบถามของผู้วิจัย แก่อาจารย์และนักศึกษาตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้

แบบสอบถามที่แจกไป ๓๖๕ ชุด เป็นของอาจารย์ ๓๓ ชุด และนักศึกษา ๖๓๒ ชุด ได้รับกลับคืน ๖๔๒ ชุด เป็นของอาจารย์ ๖๔ ชุด และนักศึกษา ๕๗๘ ชุด ซึ่งคิดเป็นจำนวนรับกลับคืนมาเป็นของอาจารย์ร้อยละ ๘๓.๑๕ นักศึกษาร้อยละ ๘๒.๘๔

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาแจกแจงความถี่โดยใช้วิธี tally แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางสถิติการร้อยละและหาค่าเฉลี่ยโดยใช้สูตร
$$\bar{X} = \frac{f_1X_1+f_2X_2+\dots+f_nX_n}{N}$$
 แล้วนำข้อมูลต่าง ๆ เสนอในรูปของตาราง

ผลของการวิจัย

๑. ลักษณะการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันของอาจารย์และนักศึกษาสวนใหญ่ปรากฏว่าอ่านทุกวัน แต่มีช่วงเวลาอ่านไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาส สถานที่อ่านคือที่บ้านหรือหอพักมากกว่าสถานที่อื่น ๆ และอ่านเฉพาะข่าวและคอลัมน์ที่สนใจทั้งหมด ส่วนด้านความเกี่ยวข้องกับค่านหนังสือพิมพ์นั้นสวนใหญ่ทั้งอาจารย์และนักศึกษาไม่เคยมีความเกี่ยวข้องกับค่านหนังสือพิมพ์มาก่อนเลย จะมีเพียงส่วนน้อยที่เกี่ยวข้อง เช่น เคยศึกษาวิชาเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ และหรือเคยทำงานค่านหนังสือพิมพ์หรือมีบุคคลในครอบครัวทำงานในวงการหนังสือพิมพ์อยู่ด้วย

หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่อาจารย์สวนใหญ่อ่านเป็นประจำคือหนังสือพิมพ์สยามรัฐ และหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ส่วนค่านนักศึกษานั้นสวนใหญ่นิยมอ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และทั้งอาจารย์และนักศึกษาไม่นิยมอ่านหนังสือพิมพ์ไทยเคที และชาวไทย

สำหรับการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษนั้น อาจารย์สวนใหญ่อ่านหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์มากกว่าหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น และมีอาจารย์บางคนที่ไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับใดเป็นประจำอีกด้วย สำหรับนักศึกษาปรากฏว่าสวนใหญ่นักศึกษาไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับใดเป็นประจำ ที่พอมีอ่านอยู่บ้างก็ได้แก่หนังสือพิมพ์บางกอกเวิลด์ และบางกอกโพสต์

เมื่อถามถึงสาเหตุที่อ่านหนังสือพิมพ์รายวันของอาจารย์และนักศึกษาเหล่านั้น ปรากฏว่าอาจารย์และนักศึกษาสวนใหญ่อ่านหนังสือพิมพ์รายวันเพราะเห็นว่ามีข่าวและบทความที่ให้อะไรประโยชน์ และยังทำให้ทราบข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา

๒. ความสนใจของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาประเภทต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวัน ปรากฏว่าในค่านเนื้อหาประเภทข่าว อาจารย์และนักศึกษาให้ความสนใจข่าวการเมืองมากที่สุด นอกจากข่าวการเมืองแล้วข่าวต่าง ๆ อาจารย์และนักศึกษาให้ความสนใจปานกลาง เช่น ข่าวการศึกษา ข่าวกีฬา และข่าวอาชญากรรม เป็นต้น

สำหรับความสนใจทางค่านเนื้อหาประเภทความคิดเห็นอาจารย์และนักศึกษาสงเกตประเภทบทความและบทวิจารณ์มากที่สุด นอกจากนี้อาจารย์ยังสนใจบทบรรณาธิการและจดหมายและข้อคิดเห็นจากผู้อ่านมากด้วย ส่วนทางค่านนักศึกษานั้น นอกจากบทความและบทวิจารณ์แล้วนักศึกษาก็ให้ความสนใจเนื้อหาอื่น ๆ ปานกลางทั้งสิ้น

ในค่านเนื้อหาประเภทความรู้ อาจารย์และนักศึกษาสงเกตค่านและภาพที่มุ่งให้ความรู้มาก ส่วนสารคดี อาจารย์สนใจมากเช่นเดียวกันแต่นักศึกษาสงเกตปานกลาง สำหรับการตอบปัญหานานรู้ ทั้งอาจารย์และนักศึกษาก็ให้ความสนใจปานกลาง

ความสนใจในเนื้อหาประเภทบันเทิงและโฆษณา อาจารย์ให้ความสนใจเนื้อหาประเภทนี้น้อยมากไม่ว่าจะเป็นการ์ตูนขำขันและภาพที่มุ่งให้ความบันเทิง หรือเกมส์ต่าง ๆ หรือนิยาย นิทาน ส่วนนักศึกษาก็ให้ความสนใจการ์ตูนขำขัน และภาพที่มุ่งให้ความบันเทิงและเกมส์ต่าง ๆ ปานกลาง และให้ความสนใจนิยาย นิทาน น้อย และสำหรับเนื้อหาประเภทโฆษณา ทั้งอาจารย์และนักศึกษาก็ให้ความสนใจน้อยมาก

๓. ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาประเภทต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา นั้น ทั้งอาจารย์และนักศึกษาก็เห็นว่า -

ในประเภทข่าว ข่าวการเมืองมีประโยชน์มากที่สุดในค่านให้ความรู้รอบตัว ทำให้รู้ทันเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

ประเภทความคิดเห็นบทความและบทวิจารณ์ ให้ประโยชน์มากที่สุดในค่านกระตุ้นให้มีความคิดริเริ่ม มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาและสถานการณ์ของสังคมและประเทศ และส่งเสริมความรู้ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา

ประเภทความรู้สารคดีมีประโยชน์มากที่สุดในด้านช่วยเสริมความรู้ด้านต่าง ๆ แต่ในด้านที่นำความรู้ที่ได้รับมาใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันนั้น สารคดี คอลัมน์ และภาพพิมพ์ให้ความรู้ และการตอบปัญหามีก่อนมีประโยชน์ปานกลางเท่านั้น

ประเภทบันเทิงมีเพียงเกมส่ต่าง ๆ เท่านั้นที่ให้ประโยชน์ปานกลางในด้านเสริมความรู้และช่วยฝึกฝนความคิดและเชาวน์ปัญญา ส่วนเนื้อหาบันเทิงอื่น ๆ นอกจากนี้ให้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย

ประเภทโฆษณา โฆษณาสินค้าและแจ้งความทั่วไปของเอกชน หรือของรัฐ เกี่ยวกับธุรกิจจะให้ประโยชน์ต่อการศึกษาด้านให้ความรู้ทางการค้าและเศรษฐกิจปานกลางเท่านั้น แต่โฆษณาสินค้าจะให้ประโยชน์มากเกี่ยวกับการทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทางธุรกิจซึ่งมีผลทำให้รู้จักสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ค่อนข้าง

๔. ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมในด้านปริมาณเนื้อหาประเภทต่าง ๆ ในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันมีดังนี้

ประเภทข่าวอาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจการค้า ข่าวกีฬา มีความเหมาะสมพอดีแล้ว ข่าวการศึกษาไม่น้อยเกินไป แต่ข่าวสังคมและบันเทิงและข่าวอาชญากรรมมีมากเกินไป ควรลดลงอีก

ประเภทความคิดเห็น อาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาข่าวยุทธศาสตร์การจดหมายและข้อคิดเห็นจากผู้อ่านและภาพที่แสดงความคิดเห็นทั่วไป มีปริมาณเหมาะสมดีไม่ต้องเพิ่มหรือลดลง แต่บทความและบทวิจารณ์ อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่น้อยเกินไปควรเพิ่มขึ้น แต่นักศึกษาเห็นว่าปริมาณพอดีแล้ว

ประเภทความรู้ อาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาประเภทสารคดี และตอบปัญหามีน้อยเกินไปควรที่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ส่วนคอลัมน์และภาพพิมพ์ให้ความรู้ มีความเห็นก้ำกึ่งกันระหว่างพอดีแล้วกับน้อยเกินไป แต่ก็มีแนวโน้มที่พอจะแสดงให้เห็นได้ว่าน่าจะมีการเพิ่มมากขึ้น

ประเภทบันเทิงและโฆษณา อาจารย์และนักศึกษาเห็นว่า นิยาย นิทาน เกมต่าง ๆ การตูนซ้ำชั้นและภาพที่มุ่งให้ความบันเทิงมีพออยู่แล้ว แต่โฆษณามีมากเกินไปควรลดลง

๕. ขอเสนอแนะในการปรับปรุงหนังสือพิมพ์รายวันให้มีคุณภาพและประโยชน์ต่อการศึกษามากยิ่งขึ้น อาจารย์และนักศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขและปรับปรุงในเรื่องต่อไปนี้ให้มากขึ้น

การเสนอข่าว ควรจะหลีกเลี่ยงการพาดหัวข่าวที่เกินความจริงให้มากที่สุด การเสนอข่าวอาชญากรรมไม่ควรแต่งเติมเนื้อหาซึ่งอ่านแล้วก่อให้เกิดหวาดผวา หรือประหลาดใจอย่างยิ่ง อย่างไม่ดี

การเสนอเนื้อหาความคิดเห็นและความรู้ ควรเสนอความคิดเห็นที่เป็นกลาง และเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์มากขึ้น นอกจากนี้ควรจัดเนื้อหาซึ่งเป็นประโยชน์แก่การประกอบอาชีพมากขึ้น และเชิญเขียนคอลัมน์ที่มีความรู้และประสบการณ์ในแต่ละเรื่องจริง ๆ รวมทั้งควรปรับปรุงการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือควรส่งเสริมความรู้ด้านต่าง ๆ ให้แก่นักหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ

การเสนอเนื้อหาประเภทบันเทิงและโฆษณา ควรจะปรับปรุงเรื่องการใช้ข้อความและภาพที่มุ่งให้ความบันเทิงไม่ให้สอไปในทางลามกอนาจาร ทำลายศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดี และการโฆษณาควรระวังการใช้ข้อความให้ถูกหลักภาษาและไม่ควรโฆษณาที่เกินความจริง ทำให้คนหลงเชื่อได้ง่าย

ขอเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสทราบถึงความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ของฝ่ายผู้ที่เกี่ยวข้องกับคานหนังสือพิมพ์ ฝ่ายอาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการนำหนังสือพิมพ์เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมความรู้และการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเรื่องที่น่าหยิบยกขึ้นมาพิจารณาและเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

ขอเสนอแนะสำหรับฝ่ายหนังสือพิมพ์

๑. ควรปรับปรุงปริมาณและคุณภาพของการเสนอข่าวบันเทิงและอาชญากรรมโดย
อาจให้ลดน้อยกว่าเดิมหรือจัดให้ไปอยู่หน้าหลัง ๆ โดยเฉพาะการเสนอข่าวบันเทิงไม่ควรใช้ขอ
ความและภาพที่ส่งไปในทางลามกอนาจารทำลายศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดี และการเสนอข่าว
อาชญากรรมไม่ควรแต่งเติมเนื้อหาซึ่งอ่านแล้วก่อให้เกิดอารมณ์คล้อยตามและประพฤติก่อเยี่ยง
อย่างที่ไม่ดี รวมทั้งการละเว้นการพาดหัวข่าวที่เกินความจริง

๒. จัดหน้าหนังสือพิมพ์สำหรับคอลัมน์ที่ให้ความรู้ การแนะนำแนวทางอาชีพและการ
ส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนความรู้ทั่ว ๆ ไปที่ทุกคนควรทราบ ใหม่มากยิ่งขึ้น และปรับปรุงการเสนอ
เนื้อหาโฆษณาให้ดีขึ้นโดยไม่หวังประโยชน์ทางการค้าจนลืมนำสิ่งถึงคนจิตใจ และศีลธรรมของ
ผู้อ่าน

๓. ส่งเสริมความรู้แก่นักหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ เช่น ทุกสำนักพิมพ์ควรจัดห้องสมุดไว้
สำหรับนักหนังสือพิมพ์ได้อ่านและคนควาอย่างเพียงพอ สนับสนุนให้นักหนังสือพิมพ์ได้เข้าไปฝึก
อบรมในสถาบันหรือโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมนั้นจะเป็นประโยชน์
โดยตรงกับงานหน้าที่นักหนังสือพิมพ์นั้นกำลังทำอยู่

นอกจากนี้ ถ้าทำได้ควรจะส่งเสริมให้นักหนังสือพิมพ์มีโอกาสได้ศึกษาและดูงานยัง
ต่างประเทศด้วย อาจจะตั้งคณะกรรมการคัดเลือกนักหนังสือพิมพ์ หรือผู้บริหารงานที่คิด
ประจำปี จำนวน ๕ - ๑๐ คน เรียกว่า Newspaper Inspection Commission เป็นผู้
ได้รับคัดเลือกไปต่างประเทศ เพื่อศึกษาถึงเทคนิคต่าง ๆ ที่นานาประเทศได้ใช้และกำลังปฏิบัติ
อยู่ เช่น ในด้านการเสนอข่าว การเสนอบริการชุมชน การประกาศโฆษณา การบริหาร และ
การพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งอาจจะทำให้นักหนังสือพิมพ์ หรือผู้บริหารงานหนังสือพิมพ์เริ่มต้นตัว และ
ปรับปรุงคุณภาพของหนังสือพิมพ์ให้ดียิ่งขึ้น

๔. สมาคมที่เกี่ยวข้องกับวงการหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน เช่น สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่ง
ประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ควรมี
บทบาทในการควบคุมหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ให้อยู่ในกรอบแห่งความรับผิดชอบในวิชาชีพมากขึ้น
หรือหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ อาจจะรวมกันจัดตั้งเป็นรูปของสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น เพื่อควบคุม

เกี่ยวกับจรรยาบรรณต่าง ๆ ของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ซึ่งทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับฝ่ายหนังสือพิมพ์เองว่าจะยอมเสียสละและรับผิดชอบตอสังคมแค่ไหน เพียงไร

๕. ให้สถานหนังสือพิมพ์แต่งตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับวินัยทางวิชาชีพของหนังสือพิมพ์ ทำหน้าที่ตรวจข้อบกพร่องต่าง ๆ โดยเฉพาะ ในกรณีที่มีหนังสือพิมพ์บีบคั้นประทุพติคดีจรรยาบรรณ เสนอข่าวหรือบทความ หรือประกาศโฆษณาใดที่เป็นอันตรายมหันตต่อสังคม และเป็นสิ่งที่ไม่ควรจะปรากฏต่อกรูเห็นของมหาชน ก็ให้คณะกรรมการนี้ เสนอความคิดนั้นแก่คณะกรรมการควบคุมของสภาการหนังสือพิมพ์เพื่อพิจารณาโทษหนังสือพิมพ์นั้น ๆ โดยเรียกมาว่ากล่าวตักเตือนหรือขับออกจากสมาชิกภาพ

นอกจากนี้อาจจะตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับงานคานจำหน่ายหนังสือพิมพ์ (Newspaper Sales Commission) คอยตรวจว่าหนังสือพิมพ์ใดวางจำหน่ายตามร้านและแผงขายหนังสือบ้าง หากพบว่าฉบับใดจะเป็นโทษร้ายแรงต่อศีลธรรมและสวัสดิภาพของสาธารณชนแล้ว คณะกรรมการอาจจะวางมาตรการที่จะสั่งระงับการจำหน่ายหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ ตามร้านหรือแผงขายหนังสือต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการลงโทษทางหนึ่ง

๖. ส่งเสริมการวิจัยคานหนังสือพิมพ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อนำผลวิจัยมาปรับปรุงคุณภาพของหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ต่อไป

ขอเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑. รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการจัดจำหน่ายหนังสือพิมพ์ทั้งที่เป็นหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (National Newspaper) และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (Local Newspaper) ให้ไปถึงมือผู้รับตามชนบทที่ห่างไกลความเจริญด้วย โดยวิธีลดค่าขนส่งต่าง ๆ หรือให้หน่วยราชการต่าง ๆ เช่น จังหวัด อำเภอ ได้ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการจัดส่งหนังสือพิมพ์ไปตามตำบล และหมู่บ้านต่าง ๆ ได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

๒. หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีโครงการในการส่งเสริมงานคานหนังสือพิมพ์ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษา เช่น กองการศึกษาผู้ใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการ ควรจะได้มีการประสานงานร่วมมือกันกับทางฝ่ายหนังสือพิมพ์ และสถาบันการศึกษาที่ผลิตคานหนังสือพิมพ์ เพื่อร่วมมือในการจัด

ทำโครงการต่าง ๆ ส่งเสริมการใช้หนังสือพิมพ์ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมมากยิ่งขึ้น

ขอเสนอแนะสำหรับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย.

๑. สถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตนักหนังสือพิมพ์โดยตรงได้แก่แผนกสื่อสารวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะมานุษยศาสตร์มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ควรจะให้การสนับสนุนในการส่งเสริมความรู้แก่นักหนังสือพิมพ์ โดยจัดหลักสูตรอบรมวิชาการแก่นักหนังสือพิมพ์ใน ระยะสั้น ๆ เช่น ๑ - ๓ สัปดาห์ หรือ ๑ เดือนเป็นประจำทุกปี

นอกจากนี้อาจจะจัดวิชาเสริมความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่งานของนักหนังสือพิมพ์เข้าไปไว้ในหลักสูตรด้วย เช่น ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ เป็นต้น

๒. โรงเรียนและมหาวิทยาลัย ควรจัดงบประมาณโดยเฉพาะสำหรับจัดซื้อหนังสือพิมพ์ ทุกฉบับไว้ในห้องสมุด สำหรับนักเรียนและนักศึกษาอ่าน และถ้าเป็นไปได้ควรจัดซื้อไว้อีก ๑ ชุด โดยเอาไว้ที่ห้องธุรการของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย สำหรับครูและอาจารย์ได้อ่าน

๓. ครูและอาจารย์ควรมีการกระตุ้นหรือนำให้นักเรียน หรือนักศึกษาให้อ่าน ขาวบทความ หรือคอลัมน์ที่เป็นประโยชน์ช่วยในการเรียนการสอนมากขึ้น

๔. ครูและอาจารย์ควรมีบทบาทในการเขียนบทความทางวิชาการต่าง ๆ เผยแพร่ แก่มวลชนทางหนังสือพิมพ์ด้วย

ขอเสนอแนะสำหรับผู้ที่ทำการวิจัยต่อไป

ควรจะได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการศึกษาในสาขาอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขามนุษยศาสตร์ เพื่อจะได้มีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงลักษณะการอ่าน ความสนใจ และความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งผลที่ได้ อาจจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายหนังสือพิมพ์และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ไขและปรับปรุงขอบกรอบต่าง ๆ เพื่อใ้หนังสือพิมพ์ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษามากยิ่งขึ้น